

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2526 ปัญหาการว่างงานในประเทศไทยได้กลายเป็นเรื่องที่น่าสนใจ และได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง ทั้งนี้เพราะปัญหาดังกล่าว นอกจากจะก่อให้เกิด ปัญหาทางเศรษฐกิจแล้ว ยังทำให้บุคคลที่ว่างงานต้องเผชิญกับความกดดันจากปัญหาหลายด้าน ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาสังคมติดตามมาอีกมากมาย (สภัญญา สวัสดิเวทิน ม.ป.ป: 1)

สำหรับวงการบรรณารักษศาสตร์ก็ประสบปัญหาดังกล่าวเช่นเดียวกัน ตัวอย่างเช่นในปี พ.ศ. 2529 ได้มีการสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น สาขาบรรณารักษศาสตร์ ปีการศึกษา 2529 เกี่ยวกับการประกอบอาชีพในอนาคต โดยศึกษาเฉพาะนักศึกษาชั้นปีที่ 3-4 จำนวน 57 คน พบว่ามีนักศึกษาถึงร้อยละ 92.98 ที่มีความวิตกกังวลเกี่ยวกับเรื่องการทำงานทำ โดยมีสาเหตุมาจากความกลัวไม่มีงานทำ ไม่อยากเป็นคนว่างงาน ประกอบกับได้ทราบว่ามีบัณฑิต สาขาอื่นในรุ่นก่อนๆ เริ่มหางานทำได้ยากขึ้น โดยเฉพาะตำแหน่งงานที่เกี่ยวข้องกับอาชีพนี้มีน้อยแต่ยังมี บัณฑิตที่ว่างงาน และบัณฑิตที่ต้องการเปลี่ยนมาทำงานให้ตรงกับวิชาชีพ เป็นผลให้เมื่อมีตำแหน่งงาน ว่างจึงมีผู้มาสมัครเข้าแข่งขันกันมาก (สมาน ลอสน้ำ 2529: 6-7)

สาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งของปัญหาเช่นที่กล่าวมานี้เกิดขึ้นเพราะการศึกษามหาวิทยาลัย มีการขยายตัวอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับปริญญาตรี เนื่องจากสถาบันที่เปิดสอนในระดับ อุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยและกระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดหลักสูตรสาขาวิชา บรรณารักษศาสตร์ในระดับปริญญาตรีเพิ่มขึ้น ทำให้มีผู้สำเร็จการศึกษาสาขาวิชานี้เพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย แต่จำนวนอัตราการรับบุคลากรเข้าทำงานที่กำหนดไว้ในงบประมาณของหน่วยงานต่างๆ มีจำนวน เพิ่มขึ้นคงที่หรือมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อการรองรับบัณฑิต จึงส่งผลกระทบต่อภาวะการมีงานทำ ของผู้สำเร็จการศึกษาสาขานี้ดังกล่าว

เมื่อตลาดงานบรรณารักษศาสตร์แคบลง บัณฑิตสาขาอื่นหลายคน จึงได้เลือกที่จะประกอบอาชีพ ด้านอื่นแทน แต่บัณฑิตส่วนใหญ่ยังคงทำงานในห้องสมุด และห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเป็นห้องสมุด

ที่รองรับบัณฑิตสาขาอื่นได้มากที่สุด (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะอักษรศาสตร์, ภาควิชา
 บรรณารักษศาสตร์ 2529: 73-225) โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ ในฐานะที่มีหน้าที่
 ในการผลิตบัณฑิตทางด้านนี้ จึงมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการ
 ของห้องสมุดที่บรรณารักษ์จะไปเป็นผู้ปฏิบัติงาน และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนผู้ใช้บริการ
 แนวความคิดด้านการผลิตบัณฑิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานนี้ เป็นที่สนใจของ
 โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ในต่างประเทศมานานแล้วโดยมีงานวิจัยหลายเรื่องที่ศึกษาเกี่ยวกับ
 เกณฑ์ที่ห้องสมุดใช้ในการคัดเลือกบรรณารักษ์เข้าทำงาน หรือสำรวจในด้านความต้องการของ
 ห้องสมุดที่ต่อคุณสมบัติของบรรณารักษ์ที่จะรับเข้าทำงาน เป็นต้น สำหรับประเทศไทยก็มีความ
 พยายามที่จะศึกษาในเรื่องดังกล่าวเช่นเดียวกัน รวมทั้งการจัดให้มีการสัมมนาขึ้นที่คณะอักษรศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 20-21 ตุลาคม พ.ศ. 2529 โดยสัมมนาในเรื่อง "แนวโน้ม
 การผลิตบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์" นอกจากนี้สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งที่
 ผลิตบัณฑิตทางด้านนี้ต่างทำการสำรวจสภาพการทำงานของบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และ
 สารนิเทศศาสตร์ของสถาบันตนเองไว้เป็นระยะๆ อีกด้วย

วิธีอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้สมัครงานมีความพร้อมในการเตรียมตัวให้สอดคล้องกับ
 ความต้องการของตลาดงานมากยิ่งขึ้น คือการช่วยให้ผู้สมัครงานได้ทราบถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อ
 การคัดเลือกบรรณารักษ์เข้าทำงาน ทั้งนี้เพราะเมื่อมีผู้สมัครงานเข้าแข่งขันกันมาก ผู้ทำหน้าที่
 คัดเลือกบรรณารักษ์ก็ต้องคัดเลือกอย่างพิถีพิถันมากขึ้น โดยพยายามคิดผู้ที่ขาดคุณสมบัติออกไป
 จนกระทั่งเหลือผู้ที่ลักษณะต่างๆ ตรงกับความต้องการของห้องสมุดมากที่สุดเท่านั้นที่จะได้รับ
 การคัดเลือกให้เข้าทำงาน ดังนั้นจะเห็นว่าการที่บัณฑิตบรรณารักษศาสตร์ได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับ
 ปัจจัยต่างๆ ที่ผู้บริหารห้องสมุดใช้พิจารณาคัดเลือกบรรณารักษ์ จะเป็นประโยชน์ต่อบัณฑิตในการ
 เตรียมตัวให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงาน และมีความพร้อมในการแข่งขันมากขึ้น
 นอกจากนี้ สถาบันการศึกษาที่ผลิตกำลังคนทางบรรณารักษศาสตร์จะสามารถวางแผนปรับปรุง
 หลักสูตรการเรียนการสอนได้เหมาะสมยิ่งขึ้นด้วย

จากเหตุผลต่างๆ ดังกล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาถึงปัจจัยที่ผู้บริหาร
 ห้องสมุดใช้ในการคัดเลือกบรรณารักษ์ โดยจะศึกษาเฉพาะห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวง
 มหาวิทยาลัย เนื่องจากเป็นห้องสมุดที่สามารถรองรับบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์ส่วนใหญ่เข้าทำงาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยและระดับความสำคัญของปัจจัยที่ใช้ในการคัดเลือกบรรณารักษ์ระดับปริญญาตรีของผู้บริหารห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย
2. เพื่อศึกษาลักษณะในแต่ละปัจจัยที่ผู้บริหารห้องสมุดต้องการ

แนวเหตุผล

ในการคัดเลือกบรรณารักษ์เข้าทำงาน ผู้บริหารห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านคะแนนสอบข้อเขียน บุคลิกลักษณะ ประสบการณ์การทำงานห้องสมุด คะแนนเฉลี่ยสะสม เมื่อสำเร็จการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์ ภาษาคำต่างประเทศ และเชาวน์ปัญญาของผู้สมัครงานตามลำดับ

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาปัจจัยและระดับความสำคัญของปัจจัยที่ผู้บริหารห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยใช้ในการคัดเลือกบุคคลที่สำเร็จการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรีเข้าทำงาน รวมทั้งลักษณะในแต่ละปัจจัยที่ผู้บริหารห้องสมุดต้องการ โดยมุ่งศึกษาเฉพาะการคัดเลือกบุคคลที่มาจากแหล่งกำลังงานภายนอก แต่ไม่รวมถึงการคัดเลือกบุคคลเพื่อทำงานชั่วคราว

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ผู้บริหารห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ทั้งที่มีระบบการบริหารงานห้องสมุดแบบรวมอำนาจและแบบกระจายอำนาจ ซึ่งประกอบด้วย ผู้อำนวยการ หรือหัวหน้าห้องสมุดกลาง/สำนักหอสมุด 44 คน บรรณารักษ์หัวหน้าฝ่าย/งาน/แผนก/หน่วยต่างๆ ภายในห้องสมุดกลาง/สำนักหอสมุด 126 คน บรรณารักษ์หัวหน้าห้องสมุดคณะ 79 คน บรรณารักษ์หัวหน้าห้องสมุดวิทยาเขต 13 คน และบรรณารักษ์หัวหน้าห้องสมุดสถาบันต่างๆ ภายในสถาบันอุดมศึกษา 25 คน รวมทั้งสิ้น 287 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เอกสาร วารสาร และวรรณกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรเข้าทำงาน ปัจจัยที่ใช้ในการพิจารณาคัดเลือกบุคลากร รวมทั้งคุณลักษณะต่างๆ ที่บรรณารักษะควรมี
2. สร้างแบบสอบถามเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล
3. ทดสอบแบบสอบถามกับรองผู้อำนวยการหรือผู้ช่วยผู้อำนวยการของสำนักหอสมุดหรือห้องสมุดกลางสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย จำนวน 10 คน เพื่อนำผลมาปรับปรุงแบบสอบถามให้สมบูรณ์
4. รวบรวมข้อมูลด้วยการแจกแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปยังผู้บริหารห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย จำนวน 287 คน โดยส่วนใหญ่จัดส่งทางไปรษณีย์ และในบางส่วนได้นำไปแจกด้วยตนเอง ซึ่งผู้วิจัยได้ผนึกดวงตราไปรษณียากร พร้อมทั้งลงชื่อ ที่อยู่ ของผู้วิจัยไว้ที่ด้านหลังของแบบสอบถามทุกชุด สำหรับให้ผู้ตอบส่งแบบสอบถามกลับคืนทางไปรษณีย์ภายในระยะเวลา 1 เดือน และเมื่อเกินกำหนดเวลาดังกล่าว ผู้วิจัยจะติดตามทวงแบบสอบถามคืนอีกครั้งโดยในครั้งแรกใช้วิธีส่งจดหมายทวงโดยไม่ได้แนบแบบสอบถามไปให้ใหม่ และให้ผู้ตอบส่งแบบสอบถามกลับคืนภายในระยะเวลาประมาณ 3 สัปดาห์ เมื่อเกินกำหนด ยังไม่ได้รับแบบสอบถามกลับคืน จึงทำการทวงแบบสอบถามในครั้งที่ 2 ซึ่งครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แนบแบบสอบถามไปให้ใหม่อีก 1 ชุด และขอให้ผู้ตอบ ส่งแบบสอบถามกลับคืนทางไปรษณีย์ ภายในระยะเวลาประมาณ 3 สัปดาห์
5. นำแบบสอบถามที่ได้รับคืน มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยคิดค่าตอบเป็นร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้สูตรดังนี้

ค่าร้อยละ ใช้สูตร

$$P = \frac{f}{N} \times 100$$

ค่าเฉลี่ย ใช้สูตร

$$\bar{X} = \frac{\sum fx}{N}$$

$$\text{ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้สูตร S.D} = \sqrt{\frac{\sum fx^2}{N} - \left[\frac{\sum fx}{N}\right]^2}$$

6. นำเสนอข้อมูลที่ได้วิเคราะห์แล้วในรูปตาราง และคำบรรยายประกอบตาราง
7. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย พร้อมทั้งข้อเสนอแนะ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางให้ผู้สมัครงานรวมทั้งนักศึกษาระดับปริญญาตรีทางบรรณารักษศาสตร์ ได้พัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานบรรณารักษ
2. เป็นประโยชน์ต่อสถาบันการศึกษาที่ผลิตกำลังคนทางบรรณารักษศาสตร์ในการวางแผนปรับปรุงการผลิตบัณฑิตให้มีคุณสมบัติตามที่ตลาดงานต้องการ

คำอธิบายศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

1. การคัดเลือกบรรณารักษ หมายถึง การประเมินผลและกลั่นกรองผู้สมัครงานแต่ละคนโดยมีเป้าหมายเพื่อตัดสินใจเลือกสรรบุคคลที่มีความเหมาะสมตามความต้องการของห้องสมุด สำหรับการวิจัยครั้งนี้ไม่รวมถึงการคัดเลือกบุคคลเพื่อทำงานชั่วคราว
2. บุคลิกลักษณะ หมายถึง ลักษณะภายนอกของผู้สมัครงานแต่ละคน ซึ่งผู้เฝ้าสามารถสังเกตเห็นได้จาก กิริยาท่าทาง การแต่งกาย และการพูดจา
3. ปัจจัยที่ใช้คัดเลือกบรรณารักษ หมายถึง สิ่งที่ผู้บริหารห้องสมุดกำหนดไว้เป็นหลักเกณฑ์สำหรับใช้พิจารณาประกอบการตัดสินใจในการประเมินผลและกลั่นกรองผู้สมัครงานเพื่อคัดเลือกบุคคลที่เหมาะสมเข้าทำงานในห้องสมุด
4. ประสบการณ์การทำงานห้องสมุด หมายถึง ประสบการณ์ที่ได้จากการฝึกปฏิบัติงานห้องสมุดในระหว่างการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรี หรือประสบการณ์ที่ได้จากการปฏิบัติงาน

ห้องสมุดภายหลังสำเร็จการศึกษาแล้ว

5. ห้องสมุดสถาบันต่างๆภายในสถาบันอุดมศึกษา หมายถึง ห้องสมุดสถาบันและศูนย์ทางวิชาการภายในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย